

Jadlovský, Tomáš

Kulturologické srovnání české a ruské frazeologie : (podle frazémů sémantického pole "bohatství")

Opera Slavica. 2008, vol. 18, iss. 2, pp. 38-48

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116978>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

KULTUROLOGICKÉ SROVNÁNÍ ČESKÉ A RUSKÉ FRAZEOLOGIE (podle frazémů sémantického pole ‚bohatství‘)

Tomáš Jadlovský (Minsk)

The means of the linguistic and cultural comparison of the idioms of various languages are generally discussed in the introduction followed by an ideographic approach to reasons and suggestions of methodical techniques. Using the Czech and Russian idioms of the semantic field 'wealth', particular research findings are presented and comprehension and perception models of Czech and Russian speakers are indicated. In conclusion, the cultural and historical background of the idioms of both languages is rated.

Článek úvodem obecně pojednává o možnostech lingvokulturologického srovnání frazémů různých jazyků, argumentuje ve prospěch ideografického přístupu a navrhuje metodické postupy. Při užití českého a ruského materiálu uvádí konkrétní badatelské výsledky z významového pole 'bohatství' a srovnává modely myšlení a asociací u českých a ruských mluvčích. Závěrem článek hodnotí kulturní a historické povědomí ve frazeologii obou jazyků.

V posledních letech je patrný rostoucí zájem o výzkumy v oblasti rozdílů mezi kulturami, a lingvistika je spolu s antropologií, etnografií, teorií komunikace, psychologií, rétorikou, hermeneutikou a dalšími obory jedním z odvětví badatelského směru, pro nějž se užívá název lingvokulturologie. Podle ruské lingvistky V. N. Telijové lze lingvokulturologii charakterizovat jako vědecký obor, studující odraz materiální kultury a mentality v živém národním jazyce (Telija 1996, s. 216). Tento obor je částí etnolingvistiky, jež se věnuje studiu a popisu vztahu jazyka a kultury v jejich synchronních vazbách (tamtéž, s. 217).

Není pochyb o tom, že u různých národů a kulturních společenství může být řada poznatků a představ společných, neboť zákonitě vyplývají ze stejné zkušenosti s lidským tělem, vlastnostmi a přírodou. Čím větší je vzdálenost mezi prostory obývanými nositeli srovnávaných jazyků, tím je i vyšší pravděpodobnost kulturních rozdílů, zejména u poznatků z přírody. Kromě somatických, charakterologických nebo geograficky podmíněných prvků života, u nichž lze očekávat jednotu nebo blízkost, existují ještě různé zvyky, stereotypy a reálie, které odrážejí zkušenost pouze určitého omezeného kruhu mluvčích a projevují se jen v jejich jazycích. Nelze tak než souhlasit s tvrzením V. N. Telijové, že kultura je svéráznou historickou pamětí národa a jazyk ji díky své kumulativní funkci chrání pro

porozumění předchozích, stávajících i následujících generací (Telija 1996, s. 226).

Svou roli v jazykovém zachycení kulturního povědomí hrají i frazémy, o frazeologii jako kulturní hodnotě a odrazu různých vývojových etap určitého národního společenství hovoří např. M. Čechová (Čechová 1986, s. 179, s.186). Frazémy uchovávají kulturní informaci přímo nebo zprostředkovaně pomocí symbolů a příměrů a mezi lingvisty panuje shoda v tom, že tyto informace se získávají z doslovného významu ustálených slovních spojení, neboť právě ten obsahuje kulturní stopy – mýty, archetypy, zvyky, historické události a prvky běžné kultury (např. Pšenkina 1998, Telija 1996, Telija 1999).

Podrobné studium frazeologie a idiomatiky jednotlivých jazyků a soustředění na doslovný význam frazémů tak může poskytnout kulturně-historický pohled na určité jazykové společenství, i když o kompaktnosti či naopak útržkovitosti takového pohledu ve vztahu k historii a kultuře zatím nelze činit jasné závěry. Frazeologie nabízí pohled na ty kulturní a historické reálie, jež byly dříve natolik rozšířené, že ulpěly v kolektivním jazykovém povědomí a ustrnuly v ustálených slovních spojeních. Takto zachycená kulturní hodnota se předává dalším generacím, které často původně popisovanou realii již z vlastní zkušenosti neznají, ale mají ji právě díky frazeologii uloženu v aktivní či pasivní slovní zásobě a dokáží si s ní spojit konkrétní význam. V rámci frazémů jednoho jazyka může podobná analýza přiblížit nejrůznější role a vlivy při formování kolektivního jazykového povědomí, ať už jde například o společenské vrstvy, profesní skupiny, historické události nebo kulturní tlaky. Vícejazyčné srovnání internacionálních elementů či naopak národních nebo oblastně vymezených specifíků ve frazémech pak může vypovědět mnohé o podobnostech či rozdílech v historii národů jako jazykově-kulturních celků.

V. N. Telijová prosazuje pro studium kulturologických aspektů ustálených slovních spojení ideografický přístup. Podle ní je lingvokulturologický rozbor vztahu frazémů a jazyka kultury průkazný pouze na základě dostatečně reprezentativních ideografických polí (Telija 1996, s. 239). Je logické, že srovnání kulturních informací ve frazémech musí mít řád, aby se srovnávané pojmy vztahovaly k jednotlivému sémantickému aspektu, a obzvláště důležitým je ideografický přístup při srovnání ustálených obrátů různých jazyků.

Lze si představit dva komparativní přístupy, obvyklé ve frazeologické ideografii, srovnání podle stěžejního komponentu nebo podle celkového významu frazému. V prvním případě, při sledování konkrétních komponentních slov, by byl výsledkem kulturologické analýzy pohled na to, jak je ve frazémech odražen určitý pojem nebo název a jak byl v historii mluvčími jazyka chápán, případně s jakými charakteristikami byl spojován. Lze očekávat, že některé pojmy se mohou vztahovat k různým významovým okruhům. V druhém případě, při studiu celkového významu ustálených obrátů, se nabízí jako badatelský výstup souhrn

frazeologických pojmenování, jež se vztahují ke konkrétnímu sémantickému okruhu. Tato pojmenování mohou obsahovat jak podobné, tak odlišné charakteristiky, s jejichž pomocí lze obecněji vymezit frazeologické kulturní pozadí a určit jeho blízkost či vzdálenost mezi vybranými jazyky. Díky své komplexnosti má vyšší vypovídací hodnotu pro dvoujazyčné srovnání druhý přístup.

Pro praktickou fragmentární prezentaci česko-ruského kulturologického srovnání frazémů podle jejich celkového významu se zdá být vhodné například sémantické pole ‚bohatství‘. To popisuje nadčasový pojem a je zároveň dostatečně obsáhlé a průkazné s ohledem na historický vývoj obou národů jako jazykových společenství. Čeština i ruština mají společné kořeny z dob, kdy se začalo formovat povědomí o dostatku majetku a později se v nich v lexikálním plánu odlišně uplatnily různé zdroje nových pojmů nebo výpůjček.

Vymezení kteréhokoliv sémantického pole je do velké míry individuální záležitostí chápání a hodnocení konkrétních pojmů, ty se často mohou lišit podle národnosti nebo životní zkušenosti autora. V materiálu této analýzy pole ‚bohatství‘ jsou mimo jiné vymezeny hranice tak, aby mimo pole stály ustálené obraty s převážujícími významy ‚velké množství‘, ‚přebytek‘, ‚vysoký zisk‘, ‚vysoké společenské postavení‘, ‚touha po bohatství‘ a další, které neodpovídají některým časům charakteristiky ‚bohatství‘ jako ‚stávající vysoké nebo uspokojivé kvality života, spočívající v dlouhodobém či trvalém přebytku nebo dostatku prostředků k živobytí, projevujícím se definicemi finančního zajištění, velkého majetku nebo uspokojivého přísunu žádané a dobré potravy.‘

Zdrojové slovníky byly vybrány se záměrem popsat přibližně stejně široce pojaté práce – český slovník (SČFL, I-III, 1983, 1988, 1994) obsahuje kolem 16 tisíc výrazů, ruský zdroj (ФСРЛЯ, 1995) přes 12 tisíc výrazů. Čeština má podle svého slovníku pro označení charakteristik zvoleného významového okruhu 101 frazém, ruská frazeologie má pro analogické situace 86 výrazů. Početní rozdíl je přípustný s ohledem na rozdílný přístup ke zpracování slovníků, v některých případech jsou varianty jednoho frazému uváděny v jednom slovníku jako jedno heslo, zatímco ve druhém zdroji každá z variant tvoří samostatnou položku. Tak může být v zásadě stejný materiál popsán odlišnými počty frazémů. Důležitý je rovněž fakt, že oba slovníky byly vydány nebo finálně aktualizovány v 90. letech, a díky tomu je v obou jazycích zachycen kulturologicky totožný materiál. Analýza si neklade za cíl vyjmenovat mezi frazémy nejnovější a často ještě málo slovníkově zachycené frazémy živého jazyka posledních let, pokud nemá časově odpovídající bibliografický zdroj u obou jazyků.

Při srovnání české a ruské frazeologie podle zvoleného významového okruhu a slovníkových pramenů lze konstatovat nemalou míru podobnosti kulturního pozadí frazémů, vyplývající ze společných kořenů a především z internacionálního charakteru frazeologie evropských jazyků.

Mezi shodné prvky patří hlavně křesťanská mytologie. Ve zkoumaném frazeosémantickém poli je v obou jazycích jako místo předpokládaného dostatku a hojnosti často zastoupena sféra posmrtného života podle náboženských představ. V češtině jsou to komponenty *ráj*, *nebe*, *království boží* v sedmi variabilních frazémeh (mít *ráj* na zemi, mít se / žít si / cítit se / být jako v (sedmém) *nebi*, být / žít / mít se / cítit se (někde) jako v *ráji*, *nebe* na zemi / *království boží* na zemi, *ráj* na zemi, *pravý ráj*, *zemský ráj*), v ruštině pak složky *рай*, *небо* ve čtyřech výrazech (как в *раю*, не *жизнь* – просто *рай*, *попадать* / *попасть* на *седьмое небо*, *рай* *земной*). Dále v roli předobrazu pro význam ‚pohodlný a bezstarostný život‘ vystupují ve frazémeh jako komponenty jména mýtických postav a jejich slovní deriváty. V obou jazycích jde o tři frazémy, v českých se objevuje *bůh* nebo varianta *pánbůh*, v ruštině *бог*, *Христос* (ve slovních spojeních mít *božský* / *pohádkový život* / mít *božskej* / *pohádkovej život*, mít se / žít si (někde) jako *pánbůh* (ve *Frankrajchu*) / *král*, *božský* / *pohádkový život*, как у *бога* за *пазухой*, (*жить*) как у *Христа* за *пазухой*, (*жить*) как у *Христа* за *пазухой*). Z náboženské mytologie vycházejí i další jednotlivé výrazy, například biblické *sedm let tučných a sedm (let) hubených*, případně obraty, popisující význam ‚majetek za pozemského života‘, v opozici k domnělému posmrtnému životu, například slovní spojení *pozemské* / *světské* / *vezdejší statky* nebo *земные блага*.

V obou jazycích se dále shodně v pěti ustálených obrazech jako symboly velkého bohatství uplatňují předměty na úschovu peněz nebo majetku – české *měšec*, *žok*, *pytel*, *balík* a ruské *мешок*, *мошна*, *куса* (frazémy *žoky zlata* / *peněz*, *pytel* / *balík* *peněz*, *bejt* v *baliku*, mít (plný / plnej) *pytel* *peněz* / *plný měšec*, *sedět* na *pytli* *peněz*, *толстая мошна* (у кого), *набить* / *набивать кусу*, *набить* / *набивать мошну*, *золотой мешок*, *золотая куса*).

Další dva kulturologické fenomény se rovněž objevují ve frazémeh obou srovnávaných jazyků, ovšem s rozdílnou četností. Ve sledovaném sémantickém poli se potvrzují inspirace v poznacích ze selského života, rozdílný je ovšem počet takových pojmů a frekvence jejich výskytu. V osmi českých frazémeh je celkem devět různých odkazů na tuto motivaci, v některých obrazech jsou zastoupeny i vícekrát v jednom slovním spojení. Tyto odkazy reprezentují širší spektrum domácích i divokých zvířat, stejně jako nádob pro jejich krmení, případně plodin - (být) *zazobaný* / *zazobanej jako sysel*, *je bohatá jako koza rohátá*, být / mít se / žít si jako *husa* na *krmniku*, mít se jako *prase* v *žitě* / na *krmniku*, *plný žlab*, mít *plné* / *plný koryto* / *žlab*, *dojná kráva*, být / *bejt u koryta* / *žlabu*. Mezi ruskými frazémy je jen pět s podobnými elementy - (*денег*) *куры не клюют*, (*кормить*) на *убой*, *дойная корова*, *злачное место*, *срывать* / *сорвать* (*золотую щетинку* (с чего)). Větší počet českých frazémů je způsoben odlišným přístupem autorů zdrojových slovníků k variantám a slovnědruhovému kritériu, což pro kulturologický rozbor nemá vypovídací hodnotu, ale oproti

ruštině má česká frazeologie více komponentních pojmů, jež na uvedenou oblast života odkazují.

Dalším zčásti společným rysem, ovšem s vyšší frekvencí ve prospěch ruštiny jsou frazémy, jejichž komponent buďto přímo nazývá *zlato* nebo ho užívá jako kvalitativní charakteristiku. Z českých ustálených slovních spojení je to pouze šest výrazů - *žoky zlata / peněz, zlatý pták / ptáček, zlatá mládež, mít zlaté / zlatý / dobré / dobrý čas, zlatý důl, udělat si z něčeho zlatý / zlatej důl*. Mezi ruskými frazémy zkoumané skupiny je takových obrátů téměř dvojnásobek, a kromě toho se vyskytují v různých sémantických podskupinách a synonymních řadách, tudíž v rámci pole pokrývají více významových odstínů. Jde o jedenáct výrazů *золотой дождь, купаться в золоте, грести лопатой (золото, серебро, деньги), золотой мешок, золотая киса, золотая молодежь, вытащить золотой билет, золотой (златой) век, золотые (златые) горы (обещать / сулить кому-либо), золотое дно, срывать / сорвать (золотую) цветинку (с чего)*.

Větší rozdíly mezi oběma jazyky vykazují frazémy, jejichž komponenty jmenují příslušníky šlechtických stavů. V české frazeologii se jako představované postavy s výbornou životní úrovní častěji vyskytují šlechtici, a to jak s někdejší domácí tradicí – *baron, kníže, hrabě*, tak i z jiných sociokulturních zdrojů, například anglický *lord*, indický *nabob* nebo turecký *paša* (*žít si / mít se jako baron, žít si jako lord, žít (si) jako nabob, mít se / žít si jako pán / kníže (pán) / hrabě, žít si / mít se jako paša*). V ruštině se objevují v tomto směru pouze domácí reálie (*князь князем, белая кость, из грязи (да) вышел в князи, из грязи (да) в князи (кто)*), které navíc mají ve dvou posledních příkladech negativní nádechy a jejichž uplatnění je ve srovnání s českými výrazy omezené. Ke frazémům s odkazy na šlechtu by šlo volně přiřadit i obraty poukazující na panovníky, zde je v češtině očekávaný *král (královský plat, mít se / žít si (někde) jako pánbůh (ve Frankrajchu) / král*), zatímco v ruštině překvapivě chybí domácí reálie, je zde pouze *король* soby cizí prvek (*кум королю*).

Další odlišnosti obou jazyků představují v uvedeném frazeosémantickém poli již pouze jednotlivé obraty, jsou jimi například geograficky vymezená místa dobrého a pohodlného života. V češtině se tak v jednom případě objevuje Francie v poněkud podobě (*mít se / žít si (někde) jako pánbůh (ve Frankrajchu) / král*), v ruštině část Řecka (*аркадская идиллия*). Jenom v ruské frazeologii je naopak jako hojně období odrazen určitý časový úsek roku – *масленица* ve výrazech *не жизнь, (а) масленица; не житье, а масленица (масленая)*.

Konkrétním lingvokulturologickým poznatkem z rozboru frazémů pole ‚bohatství‘ je srovnání modelů myšlení a asociací, které existují u českých a ruských mluvčích jako součást obecného povědomí o majetku a jeho držitelích. U modelů, jež jsou společné oběma jazykům, je dílčím závěrem i frekvence jejich výskytu v rámci sémantického pole. I když zpracovaný jazykový materiál představuje pouze necelé procento všech ustálených obrátů, obsažených ve frazeologických

slovnících, je možné na jeho základě určit alespoň některé úseky kulturního pozadí české a ruské frazeologie.

Společné křesťanské kořeny daly vzniknout oboustranně pozitivně vnímanému prototypu idylických a hojných mýtických míst nebo mýtických postav. I když se ve frazéměch s komponenty z této oblasti vyskytují nejrůznější významové posuny, mluvčím obou jazyků by měly být frazémy opačného jazyka srozumitelné i podle doslovného překladu, pokud si k němu vybaví specifické kladné hodnocení uvedeného okruhu výrazů z mateřštiny.

Podobně mohou být bez potíží vnímány i frazémy, jež velké množství peněz nebo majetku vyjadřují pomocí objemových jednotek typu *balík*, *pytel*. I zde se české a ruské frazémy typologicky odlišují, nicméně z kulturologického hlediska mohou být totožně vykládány podle stejného konceptu.

Stejná analogie platí i u ustálených obrátů, které obsahují komponent *zlato* nebo jeho odvozeninu. Zlato jako drahý kov je v obou jazykových společenstvích vnímáno jako symbol bohatství a tyto frazémy by neměly mluvčím druhého jazyka způsobit těžkosti v chápání.

Kulturologicky kognitivní problém může vyvstat při srovnání obrátů se selskou inspirací. Výrazy z této skupiny pokrývají téměř celou ekvivalenční škálu, od úplných ekvivalentů po vzdálené analogy, a proto se frazém od frazému liší i pravděpodobnost jejich správné interpretace. Shodná je v obou jazycích představa hojnosti, vyplývající z vlastnictví chovných zvířat nebo zemědělské produkce. Češi však narozdíl od Rusů užívají ještě časté přirovnávací frazémy, jež bohatého člověka spojují s předobrazem domácího zvířete. Pro ruské mluvčí je nezvyklé nazývat význam ‚bohatství‘ pomocí zvířat jako prase, koza nebo husa, tato zvířata jsou v ruské frazeologii spojována s jinými charakteristikami (prase například s nekompetentností, silnou opilostí, vychloubačností nebo nevychovaností; koza je adresátem surového výprasku; husa nejčastěji reprezentuje vychytralost).

Jak česká, tak ruská frazeologie zachytily odkazy na bohatého člověka pomocí přirovnání ke šlechticům. To nejvýrazněji z celého analyzovaného materiálu potvrzuje v úvodu zmíněnou schopnost frazeologie uchovávat historickou paměť i pro další generace, které původní realii již neznají. Pro české mluvčí jsou tyto historické pojmy dochovány častěji a lze je i dělit na domácí a cizí, v ruštině jsou pouze domácí. To může znamenat potíže ruských mluvčích při kontaktu s českou frazeologií, naopak čeští mluvčí by neměli automaticky očekávat možnost užívání analogických modelů v ruštině, platí to zejména o komponentech typu *král*, *královský*, které by mohly podle zjednodušené česko-ruské překladatelské ekvivalence *král* – *царь* svádět k nesprávným tvarům.

Všechny další odlišnosti mezi oběma jazyky je možné označit za ojedinělé, které nijak významněji nemohou ovlivnit modely myšlení a asociací ve spojení s pojmem ‚bohatství‘.

Závěrem lze shrnout, že lingvokulturologický rozbor frazémů sémantického pole ‚bohatství‘ poukazuje na nejvýznamnější rozdíly v předobrazech frazémů, kterým je žádoucí věnovat pozornost při studiu frazeologie češtiny nebo ruštiny jako cizího jazyka. Rovněž potvrzuje, že chápání ustálených slovních spojení v jazyce může přispět i znalost historie a kultury s ním spojeného národa.

Konkrétně se projevují i nejdůležitější společné kulturní hodnoty, které jsou pomocí frazeologie na základě zkoumaného sémantického pole uchovány v kolektivním jazykovém povědomí. V tomto případě jde o křesťanskou mytologii, zemědělské realie evropského klimatu, zlato jako někdejší rozšířené platidlo a dříve užívané šlechtické tituly. Alespoň minimální znalost těchto fenoménů je tak nutná pro cizince ze vzdálených sociokulturních sfér, pokud chtějí dobře ovládnout frazeologii a idiomatiku češtiny nebo ruštiny.

Přínos frazeologie pro lingvokulturologii v jejím širokém chápání je nesporný. Bádání v širším okruhu frazémů by zcela jistě odhalilo další kulturní fenomény, které se ve větším množství i s možností frekvenčního zachycení mohou odrazit v kulturologických mapách frazeologie jednotlivých jazyků.

Rejstřík:

Skupina ‚velké množství peněz nebo zlata, mít velké množství peněz‘

pěkné / slušné peníze velké peníze žoky zlata / peněz pytel / balík peněz	кругленькая копеечка (<i>zast.</i>) бешеные деньги длинный рубль шалые деньги шалые деньги золотой дождь
královský plat	--
(být) bohatý / mít peněz jako Rotschild	--
mít peněz jako želez / smetí / šlupek / třísek / babek / hadrů	(денег) куры не клюют
mít koruny mít mergle	при деньгах
bejt v balíku mít (plný / plnej) pytel peněz / plný měšec bejt napakovanej sedět na pytli peněz mocht penězi dláždit mít oteklou šrajtofli bejt těžkej pracháč těžký pracháč / prachař mít plnou prdel peněz / mít peněz plnou prdel mít peněz jako sraček	толстая мошна (у кого) тугой кошелек (у кого) с толстым карманом (кто) тугой карман (у кого) толстый карман (у кого) ворочать тыщами (<i>zast.</i>)

nekoukat / nehledět na peníze nevědět co s penězi	не считать денег не считать рублей
oplývat penězi	копеечка водится (у кого) (<i>zast.</i>)
topit se v penězích	купаться в деньгах купаться в золоте
vydělávat těžké / těžký peníze rejžovat (na něčem) prachy / peníze	грести деньгу грести лопатой (золото, серебро, деньги) загрести деньги лопатой ковать деньги (деньгу) набить / набивать карман набить / набивать кису (<i>zast.</i>) набить / набивать мошну огрести деньги лопатой
rozhazovat oběma rukama / plnýma rukama / plnými hrstmi / rozhazovat voběma / plnejma rukama	бросать деньгами бросать / бросить на ветер деньги / богатство сорить деньгами / денежками сыпать деньгами

Skupina ‚bohatý člověk, bohatí lidé‘

(být) bohatý jako Krésus (být) zazobaný / zazobanej jako sysel je bohatá jako koza rohatá zlatý pták / ptáček (<i>zast.</i>)	князь князем на богатую руку (<i>zast.</i>) золотой мешок (<i>zast.</i>) золотая киса (<i>zast.</i>) белая кость (<i>zast.</i>)
zlatá mládež	золотая молодежь
dobrá partie udělat (dobrou) partii zajištěná existence být / bejt z lepší rodiny	--
strýček z Ameriky	--
horních deset tisíc	власть имущие великие мира сего (<i>zast.</i>)
přijít ke štěstí	из грязи (да) вышел в князи (<i>zast.</i>) из грязи (да) в князи (кто)

Skupina „mít se dobře, žít v bohatství nebo dostatku“

mít dobré bydlo žít si / mít se jako baron být / mít se / žít si jako husa na krmníku žít si jako lord žít (si) jako nabob mít se / žít si jako pán / kníže (pán) / hrabě žít si / mít se jako paša mít se jako prase v žitě / na krmníku mít časy mít zlaté / zlatý / dobré / dobrý časy mít ráj na zemi	жить на (всем) готовом жить полным домом (<i>zast.</i>) жить припеваючи (припевая) кататься как (будто, словно) сыр в масле (жить) как (что) сыр в масле вытащить золотой билет кум королю как в раю
mít hedvábné / hedvábný živobytí mít božský / pohádkový život / mít božskej / pohádkovej život mít lehký / lehkej život mít sladký / sladkej život žít si královsky	не жизнь, (а) малина не жизнь, (а) масленица не житье, а масленица (масленая) (<i>zast.</i>)
mít zajištěnou existenci mít své jisté být / bejt bez starosti sedět v teple mít to tutový mít vystaráno mít plný / plnej žaludek	на (всем) готовом (жить) (жить) в свое удовольствие
mít co hrdlo ráčí jíst velkou lžíci mít / dostat všechno, nač / na co si (vzpomené) / mít / dostat všechno, nač si lze vzpomenout mít víc než dost mít všeho dost	чего только нет чего ни пожелай (<i>zast.</i>) только птичьего молока нет
žít na velké / vysoké noze / žít na velký / vysoký noze být zahrnut(ý) přepychem jíst koňská vejce	на большую ногу (жить) (<i>zast.</i>) на широкую ногу (жить) (жить) по большому счету
žít nad (své) poměry	--
mít se / žít si / cítit se / být jako v (sedmém) nebi mít se / žít si (někde) jako pánbůh (ve Frankrajchu) / král žít si / mít se / cítit se jako v pohádce být / žít / mít se / cítit se (někde) jako v ráji mít měkce ustláno oplývat mlékem a strdím	как у бога за пазухой (<i>zast.</i>) (жить) как у Христа за пазушкой (<i>zast.</i>) (жить) как у Христа за пазухой (<i>zast.</i>) не житье – просто рай (<i>zast.</i>) попадать / попасть на седьмое небо

nebe na zemi / království boží na zemi (2. <i>varianta zast.</i>) ráj na zemi pravý ráj zemský ráj božský / pohádkový život panský život (<i>zast.</i>)	золотой (златой) век золотые (златые) горы (обещать / сулить кому-либо) аркадская идиллия рай земной молочные реки и кисельные берега

Skupina ‚bohatě jíst, mít dostatek potravy‘

plné / egyptské / masné hrnce / hrnce masa plná misa / plné misy plný žlab	ешь не хочу пей (ешь) – не хочу
sedět u plných hrnců mít plné / plný koryto / žlab mít vždy plný / plnej stůl	в три глотки (есть, пить) в три горла (есть, пить) набить / набивать себе живот до отвала (кормить, наедаться) (кормить) на убой
--	с жиру

Skupina ‚zdroj bohatství nebo projev bohatství‘

dobré bydlo teplé hnízdo / hnízdečko teplé místečko / místo	тепленькое (теплое) местечко злачное место (<i>zast.</i>) тихая гавань
zlatý důl dojná kráva tučná prebenda bezpracná renta pěkné / jisté postavení	золотое дно дойная корова
udělat si z něčeho zlatý / zlatej důl být / bejt u koryta / žlabu	срывать / сорвать (золотую) щетинку (с чего) (<i>zast.</i>)
pozemské / světské / vezdejší statky (<i>zast.</i>)	земные блага кока с соком (<i>zast.</i>)
dobré poměry	--
sedm let tučných a sedm (let) hubených	--

Prameny:

ČECHOVÁ M. *Dynamika frazeologie*. Naše řeč, 69, 1986, s. 178-186.

Slovník české frazeologie a idiomatiky. I-III (Přirovnání, Výrazy neslovesné, Výrazy slovesné). Red. F. Čermák, J. Hronek, J. Machač. Praha, 1983, 1988, 1994.

ПШЕНКИНА Т. Г. *Национально-культурная специфика фразеологических единиц*. In: Системная фразеология: Семасиологический и ономасиологический подход, материалы международной научно-практической конференции, часть 2, Барнаул, 1998, s. 65-69.

ТЕЛИЯ В. Н. *Первоочередные задачи и методологические проблемы исследования фразеологического состава языка в контексте культуры*, In: Фразеология в контексте культуры. Москва, 1999, s. 13-24.

ТЕЛИЯ В. Н. *Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты*. Москва, 1996.

Фразеологический словарь русского литературного языка. Сост. А. И. Федоров. Новосибирск, 1995.